

Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за историју
Катедра за савремену историју

Дипломски рад

Југославија и Гана

(1957-1966)

Ментор:
Др. Александар Животић

Студент:
Милош Стојчић ИС 10/68

Садржај

Предговор.....	1
Информације о Гани	2
Први контакти са страним представницима	3
Политичка и обавештајна сазнања о Гани.....	4
Међусобни сусрети	8
Економска сарадња.....	14
Свргавање председника Квамета Нкрумаха	17
Закључак	20
Додатак	21
Списак литературе	28

Предговор

Циљ овог рада је да прикаже односе Југославије са државом која је тек стекла независност од колонијалног господара, а притом та држава никада није имала никаквих додира са Југославијом или њеним народима. Начине успостављања дипломатских односа, те примере дипломатске сарадње, економски односа и тражења мирног суживота и стабилног пута између два велика светска блока.

Југославија је 16 година после завршетка другог светског рата успела да стекне репутацију једног од највећих земаља „трећег света“, и да на тај начин стекне велики углед и економске могућности. За све то је у првом реду заслужна како снага и воља народа Југославије и њеног руководства, већ такође и изузетна дипломатија којом су успели да се изборе за такав положај у свету.

Информације о Гани

Република Гана се налази на западу афричког континента. На западу се граничи са Обалом Слоноваче, на истоку са Тогом, а на северу са Буркином Фасо. Површина износи 238.000 км², а броји око 6. 700. 000 становника. Производи половину светске производње какаа, богата је златом, дијамантима и изванредном дрвном грађом, док река Волта пружа бројне могућности за развој хидроцентрали. Клима је тропска, док је земља равничарска. Главни град је Акра. Име је добила по старом средњовековном царству.

Што се тиче броја становника, попис који је одржан 1960. године показао је да је број становника много већи од очекиваног – чак 6 690 730 становника, далеко изнад највише процене од 5 500 000 људи. Наталитет остаје висок, но узрок за овакве резултате је вероватно лоше одрађени пописи у прошлости.¹

Морамо напоменути и питање племенске распрострањености која је велика, нарочито на северу земље. Велики број племена довео је до коришћења преко преко 50 различитих језика и дијалеката, те се у службеној употреби и даље користи енглески језик. Оваква племенска подељеност (која је својски подржавана од стране енглеске администрације), традиционализам, апсолутна власт „шефова“ племена чија је реч „закон за све“, слаба писменост, као и чињеница да је земљиште заједничка својина, довели до великих тешкоћа у развоју земље, као и осећању јединства².

---

¹ Годишњи извештај амбасадора у Акри. А СК СЈ, IX, 32/27 стр. 1-2

² Исто. Стр 2-3

Први контакти са страним представницима

Први контакти са страним представницима су увек занимљиви, зато што можемо да сагледамо начине успостављања дијалога. Ако те дијалоге не воде представници држава као у овом случају, дипломатски односи нису успостављени. За један такав догађај сазнајемо из писма ДСИП-а, упућеног Комисији за везе са иностранством ССРНЈ. Ово се молба шаље и пре него што је Гана добила независност од Велике Британије.

Сталној мисији Југославије у Њујорку, 1956. године јавио се Ерик Нкума и изразио жељу да посети Југославију са молбом да трошкове пута сноси Југославија, што је одбијено.

Нкума се поново јавља 1957. године, овог пута са тврдњом да је способан да сам сноси трошкове пута, док би трошкове смештаја сносили домаћини. О себи тврди да има утицај на готово милион људи на територије западне Африке. А жељу да посети Југославију добио је пошто је о њој чуо „бројне невероватне приче“ због чега је пожелео да се у њих увери и подели их са народима Западне Африке³.

Са друге стране, у следећем документу имамо прилику да видимо разговор на „вишем нивоу“. Реч је о сусрету новинара „Танјуга“, Луке Мајића, са Нкрумахом на конференцији Афричких народа одржаној у Акри од 5-13. децембра 1958. Овде већ можемо да видимо конкретне кораке ка успостављању односа. У разговору насамо Мајић је истакао сличност у ставовима по питању империјализма, колонијализма и ванблоковских ставова и жељама за очување мира, те се заинтересовао за то да ли је Гана расположена за успостављање дипломатских односа са Југославијом. Пошто је у свему добио сагласност свог саговорника, питао је да ли је слободан да обавести о овом разговору и представнике власти, на шта је Нкрумах опет позитивно одговорио и рекао да ће уколико буде у прилици да сретне председника Тита у својој посети Идији, и сам покренути разговоре у том правцу⁴.

Југославија је признала Гану одмах после њеног проглашења независности 1957.

---

³ А СК СКЈ, IX, 32/1

⁴ А СК СКЈ, IX, 32/2

Године, док су дипломатски односи у рангу амбасаде успостављени јануара 1959. године⁵.

Политичка и обавештајна сазнања о Гани⁶

Државна управа

Новим уставом од 29. јуна 1960. године сви становници Гане старији од 21 године су добили право гласа. Земља је проглашена за унитарну републику⁷, на чијем челу се налази председник, који је у исто време и председник владе и главни командант оружаних снага. У самом уставу се изричито каже да је Кваме Нкрумах, председник републике.

Кабинет се састоји од председника и не мање од 8 министара, које бира председник из редова парламента. Устав не предвиђа положај подпредседника. Парламент се састоји од председника републике и народне скупштине, која неће имати мање од 104 члана. Законодавна власт припада парламенту. Међутим акти парламента постају закон тек након потврде од стране председника. Председник такође има могућност да распусти парламент⁸.

Судство

Новим уставом предвиђа се постојање Врховног и Високог суда. Судије поставља председник али он не може да их смењује без дозволе народне скупштине. На положај јавног тужиоца ће се такође долазити уз одобрење председника, и предвиђено је да то буде један од министара, међутим може да буде и неко кога

---

⁵ А СК СКЈ, IX, 32/27 Монографија о Гани, стр. 54

⁶ Информације добијене из дипломатских и новинарских канала Југославије у Гани.

⁷ Те је раскинута и последња веза Гане са некадашњом владавином Велике Британије.

⁸ Монографија о Гани А СК СКЈ, IX, 32/27 стр. 13

председник сматра достојним.

Право помиловања, замена смртне казне, одлагање извршења пресуде и смањења казне припада председнику државе⁹.

Армија

Право унапређења или смењивања припадника оружаних снага је у пуној надлежности председника републике, те може да их чини по свом нахођењу. Такође председник је у могућност да употреби војне снаге у случају одбране Гане, заштите од природних непогода, немира, чувању јавног реда и мира¹⁰.

Политичке партије

Информације о Партији народне конвенције¹¹

Највећа партија у земљи, по неким проценама има око 2 000 000 чланова. Настала је 1949. године отцепљењем од Уједињене конвенције Златне Обале, због неслагања по питању борбе за независност. Политика странке је од почетка била независност без одлагања и ослањала се на синдикате и организације демократске омладине.

На изборима за парламент 1956. године добија 71 од 104 посланичка места.

На плану унутрашњег развоја, партија је за стварање државе засноване на афричким социјалистичким принципима и прилагођену условима Гане, у којој сви грађани нез обзира на класу, племе, боју или веру имати исте могућности у којој неће бити експлоатације човека од човека, племена од племене, класе од класе.

На међународном плану партија је за сарадњу са демократским и ослободилачким покретима у свету и Африци у циљу окончања националног и расног угњетавања и економске некедначности земаља, раса и народа и за подршку свих акција у циљу очувања мира у свету. У односу на политику великих сила партија је неутрална и ванблоковски опредељена.

---

⁹ Годишњи извештај амбасадора у Акри. А СК СКЈ, IX, 32/27 стр.6

¹⁰ Годишњи извештај амбасадора у Акри. А СК СКЈ, IX, 32/27 стр.6

¹¹ А СК СКЈ, IX, 32/26 стр 1-2

Што се Африке даље тиче ЦПП је велики борац за афричко јединство, како у борби за слободу Африке, тако и после достизање те слободе, а ради очувања мира и развоја, стварање Уније афричких држава.

Поред ове у Гани постоје и следеће партије:

Партија народноослободилачког покрета

Основана 1954. године, друга по величини партија, одржава интересе феудалне аристократије и најзаосталијих племенских поглавица. Програм се састоји из успостављања федеративног уређења земље, стварањем посебног парламента за сваку област. Вођа партије Бусиа, професор на Универзитетском колеђу у Ачимоте. На изборима за народну скупштину Гане 1956. године освојила 12 посланичких места.

Северна народна партија

Основана је 1955. године од чланова Законодавне скупштине изабраних на северним територијама Гане. Ова партија тражи аутономију за северне провинције и давање ширих административних пуномоћја племенским поглавицама. На изборима 1956. године добила је 15 посланичких места. У Народној скупштини делује као опозициона партија.

Конгрес Тоголанда и Муслиманско удружење

Имају три посланичка места у парламенту.

Ове четири партије су се 1957. године ујединиле у једну политичку странку, Уједињену партију Гане, да би у парламенту створили заједничку опозицију. Председник ове партије је Џон Хатон Милс. А секретар Ампонсах. Јануара 1960. године ова партија је издала „плаву књигу“ у којој се истиче да ни насиље ни револуција нису политичка

оруђа Уједињене партије Гане. Секретар ове странке је ухапшен због завере против државе и припремање атентата на председника Нкрумаха.

Извештај у вези судских процеса у Акри¹²

Средином марта 1963 године у Акри је покренут поступак за велеиздају, тероризам и покушај убиства председника Нкрумаха. Иза покушаја је наводно стајала опозициона Уједињена партија Гане, који су акцију планирали из суседног Тогоа. Ималу су помоћ од појединих бивших и садашњих министара Гане.

Оно што је занимљиво је да се не помињу страни фактори, осим неких бивших министара владе Тогоа. Зашто је ово урађено није потпуно јасно. Једна претпоставка је да је председник Нкрумах, имаћи велике сумње у све своје сараднике хтео да свима уруши углед и доведе их у осећај константне несигурности.

Са друге стране неки сумњају да је ово све једна велика провокација на коју је насела влада. Пошто је доказа за било какве оптужбе мало, претпоставља се да је у питању скретање пажње самих ухапшених терориста са себе на Нкрумахове сараднике. Оно што је сигурно је да ће све ово само увести већу збрку у земљу. Однос штампе ка овом питању, а нарочито владиних листова као и новина Странке народне конвенције, који преносе оптужбе терориста о сарадницима председника Нкрумаха само доводе до веће конфузије.

Разговор саветника Милорада Пешића са саветником амбасаде Гане у Москви К. В. Боафу 9. марта 1963. године¹³.

Господин саветник К. В. Боафа нас је посетио на свој захтев, и одмах се извинио што није могао да нам пружи потпуну информацију пошто је ово и даље сматрано за строго поверљиво, нашта га је и сам амбасадор упозорио.

Председник Кваме Нкрумах ће на конференцији афричких народа у Адис Абебеу да изађе са предлогом о стварања уније свих афричких држава, што би довело до јединства свих афричких народа...

На питање ко их подржава, а ко не, саветник ганске амбасаде је рекао да их подржавају Мали и Гвинеја, а да је највеће противљење долази од председника

---

¹² А СК СКЈ, IX, 32/41 стр. 1-3

¹³ А СК СКЈ, IX, 32/40 стр. 1

Либерии Табрана. Што несумњиво показује став САД у вези овог питања.

Даље се господин К. В. Боафу интересовао да ли би Југославија послала посматрача на овај састанак ако би јој се упитио позив, пошто су планирали да позову неке државе ван афричког континента (Индонезија, Индија, Југославија...). Нарочито би присуство Југославије било пожељно с обзиром на њен углед и константну политику.

Међусобни сусрети

Значај Гане за Југославију је био велики, не само зато што је то једна од првих колонијалних земаља које су стекле независност, већ и зато што су им се интереси у многоме поклапали. Ванблоковска политика, борба против колонијализма, империјализма, развоја и ширења нуклеарног оружја, те жеља за очување мира. Све ово је довело до честих сусрета представника две државе.

Односи са Ганом су се развијали су се споро и то углавном на иницијативу југословенске стране. Гану су посетиле 3 делегације¹⁴ ФНРЈ од отварања амбасаде 1959. године. Економска априла 1959. Мисија добре воље јануара 1960. Делегација на прослави Републике јула 1960¹⁵.

Занимљив је став председника Гане на седници ОУН-а, где је, с обзиром на тренутно стање, а у вези са могућношћу за ескалацију сукоба између две супер силе, предложио формирање једне „неутралистичке групе држава“, која би заједно са осталим ванблоковским државама постала снажна трећа сила¹⁶.

Пријем амбасадора Гане Симона Велингтона Кумана код Председника Републике Јосипа Броза, Бриони, 31. 3. 1960¹⁷.

---

¹⁴ Делегације које је Југославија послала у Гану током 1959 и 1960 су примљене хладно и нису постигле никакве договоре, због страха Гане од репрекусија запада у време када им је требао капитал за изградњу хидроелектране.

Д. Богетић, Љ. Димић, *Београдска конференција несврстаних земаља 1-6 септембра 1961*. Београд, 2013. стр. 97

¹⁵ Годишњи извештај амбасадора у Акри. А СК СКЈ, IX, 32/27 стр. 47

¹⁶ Д. Богетић, Љ. Димић, *Београдска конференција несврстаних земаља 1-6 септембра 1961*. Београд, 2013. стр. 29

¹⁷ КПР I-3-а/29-3

Кратка биографија амбасадора:

Рођен 24. новембра 1918. у Нјпанду. Завршио пресбитеријанску основну школу. Служио у Западно афричком извиђачким снагама. Много допринео да се Тоголанд припоји Гани. Ожењен, има троје деце.

Сумирање говора амбасадора Гане

У говору исказао поштовање и захвалност домаћинима на свечаном и гостољубивом пријему. Те пренео поздраве како народа, Гане тако и премијера Нкрумаха. Нагласио је жељу народа Гане ка ванблоковској политици, мирном суживоту, слободи и правди.

Исказао веру да ће се пријатељство наших народа, како одржати, тако и увећати, на чему ће он безрезервно радити.

Посета делегације новинара Гане¹⁸ 2-17 фебруара 1961. године

Амбасадор Гане обратио се државном секретаријату о жељи да група функционера Партије народне конвенције посети Југославију. Те предлаже да можда месец јануар није подесан за такву посету због великих хладноћа, а на себе примају само трошкове боравка у земљи¹⁹.

На основу препоруке амбасаде у Акри у посету Југославији фебруара 1961. долазе 2 новинара из Гане. Ерик Хејман, главни уредник партиског листа „Evening News“, и Монсах Кутин, помоћник главног уредника листа „Ghana Time“. Амбасада је мишљења да треба обезбедити што више састанака Хејмана са нашим руководством да би се боље упознао са организацијом ССРЈ, те развитком наше земље, с обзиром да је његова партија још у фази лутања и превирања²⁰.

Обишлу су Србију, Македонију, Словенију и Хрватску где су се срели са низом локалних руководиоца, те обишли новинске организације, школе, комбинате, задруге, срезове и тако даље. Оно што је занимљиво је питање резервисаности новинара на питање спољне политике, те су се само ограничавали на став да им је познат став ФНРЈ о ванблоковској политици. Међутим, за време боравка у Македонији Хејман се дискретно интересовао о кредитима које Југославија добија са стране, мислећи на оне које долазе са запада. Избегавали су тему односа са источним блоком²¹.

Смрт премијера Лумумбе је дубуко потресла ганске новинаре, а били су јако

---

¹⁸ А СК СКЈ, IX, 32/15

¹⁹ А СК СКЈ, IX, 32/8

²⁰ А СК СКЈ, IX, 32/15 стр 1.

²¹ А СК СКЈ, IX, 32/15 стр 3

изненађени ставовима наших медија и народа, те су остали дирнути тиме колико симпатија Југословени показују према ослободилачким покретима у Африци²².

Посета председника Јосипа Броза Гани

На свом пропутовању, прво је отишао у Гану, где се трудио да убеди свог саговорника др. Нкрумаха у постојање многих додирних тачака спољних политика југославије и гане те да је неопходно постићи концензус око заједничког наступања у ОУН, али и на ширем плану међународних односа. На шта је добио позитиван одговор²³.

На крају посете уследило је заједничко саопштење два председника, где су истакли независност, суверенитет, немешање у ствари других држава, као и за учвршћивање трајног мира, као главне циљеве те две државе.

Осврћући се на догађаје у Конгу, исказали су забринутост за развој ситуације у Конгу, док су убиство Патриса Лумумбе истакли као злочин.

Желели су да поруче свима да поштују право народа на самоопредељене, осудили трку у наоружању и исказали жељу са обустављање свих облика расизма²⁴.

Посета председника Квамета Нкрумаха Југославији²⁵ 3-8 августа 1961. године

Председник Тито и председник Нкрумах су се састали у Београду почетком августа 1961. године. Током које је исказано уверење да ће престојећа конференција да одигра значајну улогу у напорима за смањивање затегнутости, решавање проблема међу државама путем преговора као и за очување мира у свету²⁶.

Председник Нкрумах је дочекан уз највише државне почести, уз пригодан културно уметнички програм, имао је прилике да види фабрике, школе, културно историска места. Он и његова пратња су даровани скупим поклонима.

---

²² А СК СКЈ, IX, 32/16 1-3

Савезни одбор ССРНЈ упутио је писмо свеафричкој конференцији народа у Акри, у Гани поводом убиства Патриса Лумумбе. У писму се исказују саучешћа, те жеља за слободом афричких народа и коначно протеривање колонијалних и империјалистичких сила са континента.

²³ Д. Богетић, Љ. Димић, *Београдска конференција несврстаних земља 1-6 септембра 1961*. Београд, 2013. стр. 96

²⁴ Исто стр 243-244.

²⁵ КРР I-3-а/29-6

²⁶ Д. Богетић, Љ. Димић, *Београдска конференција несврстаних земља 1-6 септембра 1961*. Београд, 2013. стр. 175-176

Разговор два председника

Разговор два председника се водио око бројних тема, најзначајније око међусобне сарадње у економији, као и размени искуства која једна другог могу да пруже. Гана је, пре свега, желела помоћ за индустријализацију земље, те су је занима искуства Југославије у том погледу. Захвалио се на лекарима које је Југославија послал у Гану.

Такође су се дотакли ослободилачких покрета у Африци, те онога што Гана ради у том погледу. Но председник Тито је исказао опрез и жељу да Гана мора да се повеже са још држава те да борба против колонијализам мора да буде свеопшти. Сагласили су се да конференција мора да усвоји неки вид мишљења у том виду.

Председник Тито је изразили мисао о спречавању раста утицаја Европске Економске заједнице на тлу Африке. Те да би било добро да дође до економског повезивања афричких земаља. То повезивање би и помогло решавању економских потешкоћа појединих земаља.

Следећи део разговора је посвећен страдањима у рату, ратним репарација, и обнови одмах после рата, са свим проблемима које је узроковао раскид са Стаљином 1948. године.

Наставило се са односим тешке и лаке индустрије, те организације даље индустријализације, бројем незапоследних и тренутним стањем у привреди.

Разговор је настављен 7. августа. Председник Тито је одмах рекао да је меморандум о сарадњи који је понудила Гана генерално прихваћен, а да треба договорити детаље. Разговор је настављен уз распитивање ганске стране о могућностима Југославије за школовање додатних кадрова (посебно лекара).

Разговор се даље водио у погледу могућности доласка југословенских стручњака за рударство, те је председник Нкрумах позвао југословенске компаније да дођу и раде. Не само ту него и у изградњи хидроцентрала, производњи алуминијума и пољопривреде.

Заједничко саопштење два председника на крају боравка председника Нкрумаха у Југославији²⁷ 4

Два председника су још једном исказали забринутост због турбулентне ситуације у свету. Изразили су наду да ће скорашња конференција²⁸ у Београду да смањи ту тензију. Опет су изразили наду да ће доћи до разоружавања, те да ће се мирољубиве и антиколонијалне снаге света удружити своје напоре ради коначног уништења колонијализма. Те су исказали симпатије за борбу алжирског народа за слободу, а

---

²⁷ 27 KPR I-3-a/29-6 4

²⁸ Конференција у Београду није била место где је рођен покрет несврстаних. Окупљање представника држава није аутоматски значило њихово организовање у покрет. Оно што је показала је да идеја око окупљања ванблоковских снага представља алтернативни концепт блоковима и блоковској подели. Д. Богетић, Љ. Димић, *Београдска конференција несврстаних земља 1-6 септембра 1961*. Београд, 2013. стр. 216.

осудили апартхејд у Јужноафричкој републици и поступке Португала у Анголи.

Делегација ССРНЈ у посети Гани²⁹, коју је водио Светозар Вукмановић, од 22. марта до 2. априла 1962. године.

Током посете су се састали са представницима Партије народне конвенције, представницима различитих синдиката, као и локалних функционера. Посетили школе, градилишта, предузећа, историјске локације.

Делегација се два пута састала са председником Нкрумахом. На почетку и крају посете.

У току разговора покренуте су следеће теме:

- Различите форме и путеви изградње социјализма, према потребама и жељама сваке земље понаособ.
- Могућност деловања афричких синдикалних организација на превазилажење разлика између америчких и совјетских синдиката, те тежња ка јединству радничких покрета.
- Стварање европских економских интеграција и опасности које оне носе за неангазоване земља.

Саговорници су се сложили у погледу свих питања.

У току 1963. године амбасадор Гане Симон Велингтон Кумах је затражио аудијенцију ради опраштања пошто се премешта на нову дужност.

Средином октобра 1964. године Гана је затражила пријем код председника републике за свог новог амбасадора Кобина Кесија³⁰ ради доставе агремана.

---

²⁹ А СК СКЈ, IX, 32/31

³⁰ I-3-a/29-10

Кратка биографија:

Рођен 1906. године у Кумасиу. Завршио правни факултет у Лондону и школу за економске и политичке науке. Бави се адвокатуром и новинарством. Био амбасадор у Либерји и Пекингу. Ожењен.

Влада Републике Гане тражила је агреман за ново постављеног амбасадора републике Гане у Југославији Ц. Т. Ниландер.

Амабасадор који је требао да дође на то место Кобин Кеси, се посвађао са министарством те је отеран са дужности.

Кратка биографија

Рођен 1905. године у Акри. Завршио Владин колеџ у Акри 1925. године. Од 1925 до 1953 био учитељ, после биран у законодавну скупштину. После независности постављен за министра просвете. Од 1962. амбасадор у Канади, одатле долази на место амбасадора у Југославију. Ожењен.

Економска сарадња

Гана је претежно аграрна земља са највећом производњом какаоа на свету. Поред пољопривреде рударство заузима важно место у економији Гане. Производња злата, од око 25 тона годишње. Дијаманата преко 2 милиона карата годишње и мангана (450 000 тона) где је највећи произвођач после Индије.

Монографије о Гани А СК СКЈ, IX, 32/27 стр. 18.

Економски споразума у првих неколико година није ни било, због како су сам председник Нкрумах рекао, тактизирања у односима са западом због кредита за изградњу хидроцентрале на Волти. Као и због евентуалних притисака СССР.

Монографије о Гани А СК СКЈ, IX, 32/27 стр 54

У пракси привреда Гане све свела на либеларно капиталистичку. Пошто је сва индустрија у приватном или у страном власништву И ако други петогодишњи план предвиђа изградњу преко 600 индустријских предузећа, а да притом не даје никакве податке о структури и распореду тих предузећа, без постојања било каквог органа за координацију³¹.

Ми се још нисмо привикли на овдашње услове. Док друге земље шаљу разне екипе стручњака да на терену утврде могућност пројеката и одмах дају предлоге, ми смо позиве чекали уз јасну импликацију да у случају да до договора не дође, Гана сноси трошкове пута³².

Што се тиче сарадње у области технике, ситуација такође није добра. У условима кад велики део администрације страног порекла или када су локални представници власти корумпирани тешко је успоставити сарадњу. Најбољи пример је када је делегација Добре воље, јануара 1960. године посетила Гану, на питање о евентуалном снабдевању електричних трансформатора, министар јавних радова изјавио да код њих раде или Енглези или људи обучени тамо те да им највише одговарају трансформатори направљени у Енглеској³³.

Што се тиче трговине, Гана је из Југославије, претходних пар година, увезла робу у следећем износу:

---

³¹ Годишњи извештај амбасадора у Акри. А СК СКЈ, IX, 32/27 стр. 24

³² Годишњи извештај амбасадора у Акри. А СК СКЈ, IX, 32/27 стр. 48

³³ Исто. Стр 48

1958-15.383 фунти

1959-72.380 финти

1960-241.462 фунти.

Пораст је очигледан, такође са предузећем INDUSCO се ради на закључивању следећих послава:

-фабрике за воћне сокове, цем, мармеладе

-шећеране

-кланице

-фабрику коже и обуће итд³⁴.

Постоје реални изгледа да ће влада Гане поверити нашим предузећима изградњу војно-поморске базе у Секунди. Војни стручњаци су већ били у Гани, те су дали своје мишљење, које је влада Гане прихватила и позвала представнике наших поморско грађевинских стручњака да дођу и дају своју оцену могућности посла³⁵.

За време посете делегације на челу са Светозаром Вукмановићем, изражена је и замерка на пословање југословенски предузећа у западној Африци. Замерке које је сам Вукмановић сматрао дужним да изнесе у свом извештају

Не само да су услуге скупе, већ умногоме и премаше обећану цену, Једна фабрика у Малију је требало да кошта 300 000 долар, а затим је цена одигнута на преко милион долара. Слично се десило и у Гвинеји. У Гвинеји где смо дали кредит од 3%, у процесу изградње предузећа проценат је практично растао до 27%. Такође нисмо успунили уговоре, те се одустајало од изградње неких објеката(фабрику цигала у Гвинији, неке фабрике за прераду меса и воћа у Малију...)³⁶.

Из интерне информације дописника Танјуга из Акре маја месеца 1963. године сазнајемо и о ситуацији у привреди, где је страни капитал и даље доминира у увозу и унутрашњој трговини, док је покушај развоја домаће трговинске корпорација као и контроле увоза, што би довело до развоја домаће привреде, пропао. У производњи злата и дијаманата британске компаније и даље доминирају, чак се води и преговори о повлашћеном полагању британске компаније „Assanti goldfield company“ како би проширила производњу. Сам председник компаније Генерал Спир је недавно изјавио да изгледи компаније никада нису били бољи те да председник Нкрумах жели да страни

---

³⁴ Годишњи извештај амбасадора у Акри. А СК СКЈ, IX, 32/27 стр. 49

³⁵ Монографија о Гани, А СК СКЈ, IX, 32/27 стр. 59

³⁶ А СК СКЈ, IX, 32/31 стр. 12

интереси остану недирнути те да остану један од главних покретача развоја Гане³⁷.

Што се тиче већих привредних објеката у изградњи готови сви се града уз помоћ западних фирми и капитала. Хидроцентрала на Волти се гради уз помоћ америчке фирме и западног капитала у односу 50:50. Велики део добијене струје ће трошити велики комбинат алуминијума ,који за свој рачун граде амерички и канадски инвеститори. Док је изградња великог комбината за прераду чак 50 % какаоа Гане (38% светске производње) договорена са западно немачким фирмама.

Са друге стране јавља се све више и више мишљења да државни кредити нису испунили своја очекивања те да је боље оријентисати се на приватна улагања која су много повољнија. Страни посматрачи сматрају да су могућности за привлачење страног капитала реална, под условом да се оствари политичка стабилност. Притисак конзервативних кругова у земљи ће неусмњиво ићи у том правцу³⁸.

Aide Memoire је предлог Ганске владе о свеобухватном трговинском уговору који би се примењивао у петогодишњем плану, а предложен је током посете, председника Гане Југославији, априла 1961.

Један од главних циљева Ганске владе је да преоријентише извоз ка Азији и источној Европи. Ради увећања извоза и спречавања евентуалне рецесије. Нови споразум у трговини би одређивао плаћање буде закључено сходно робним листама.

Такође Гана се нада да ће Југославија да укине порез на чоколаде и друге производе од Какаоа. Споразум би садржао и заштитне клаузуле у случају било какве евентуалне немогућности да се изврше обавезе. Обавезе би биле надокнађење следеће године.

---

³⁷ А СК СКЈ, IX, 32/45 стр. 2

³⁸ А СК СКЈ, IX, 32/45 стр. 3-4

Свргавање председника Квамета Нкрумаха

Из интерне информације дописника Танјуга из Акре маја месеца 1963. године сазнајемо о политичком стању у земљи. Са једне стране расте утицај конзервативних кругова, а са друге отуђеност државног врха, који је оптуживан да се одаљио од народа, те се „затворио у кулу од слонове кости“. Све ово је јасни показатељ надолазеће олује која ће срушити са власти првог председника Гане³⁹.

На крају крајева амбиције председника Нкрумаха су поприлично нереалне. Нереално је очекивати да ће држава са око 7 и по милиона становника, са економијом која је у великој већини у страним рукама да постане центар окупљања целог једног дела континента, посебно једног тако различитог и разноврсног континента као што је Африка. Сама Гана је изузетан пример саме Африке, једна од првих држава која је стекла независност је морала да остави у службеној употреби језик дојучерашњих владара, зато што није било реално очекивати употребу десетине дијалеката језика који се користе на њеном тлу. Да не помињемо како би на уједињену Африку гледале супер силе, као и било који други већи политички блокови. Сви циљеви ка јединству афричких држава и народа, су у суштини одржавање престижа, државе која је међу првима добила независност од колонијалних господара.

Но притисак се наставља... Из извештаја дописника Танјуга из Гане⁴⁰ сазнајемо да је дошло до заостравања у односима између Гане и низа земаља западне африке.

Обала Слоноваче је недавно изазвала оштар дипломатски конфликт када је недипломатски протестовала у вези једног чланка у француском издању владиног листа „Spark“. Одбивши ту критику, и кривицу сваљујући на уредника листа није помогло. Обала Слоноваче је констатовала да је то владин лист да влада мора да сноси одговорност.

За време кризе у Нигерији, из те државе је протерано четири висока ганска функционера, двојица из председништва републике, шеф државне обавештајне службе и његов заменик.

Односи између Гане и Горње Волте су се такође погоршали када је председник

---

³⁹ А СК СКЈ, IX, 32/45 стр. 1

⁴⁰ А СК СКЈ, IX, 32/53

Јамеого оптужио Гану да је самовољно померила границу на територију Горње Волте. Те је позвала организацију афричког јединства да интервенише или ће покренути захтев у ОУН.

Ситуација се погоршала и са односима Тогом. И то након споразума о отварању граница између две земље које су затворене од убиства бившег тогоанског председника Силвануса Олимпија јануара 1963. године. До заокрета је дошло изненада. Дана 19. јануара, делегација Гане је кренула ка граници са Тогом да би присуствовала свечаности поводом отварања границе. Међутим, представници Тога се нису појавили, и тек су на граници обавештени да је Того одлучио да одгоди отварање границе на неодређено време. Два дана раније, гански граничар је убио једног грађанина Тога, што је Того искористила против Гане. На хитној седници парламента, одлучено је да се обавесте све државе Африке од субверзивним и генерално штетном деловању који Гана чини у том делу континента. Такође је одмах опозван амбасадор из Акре. Такође је и изјавила да је Того урадио све што може да би се решили нагомилани проблеми између две земље, али да Гана није урадила ништа по том питању, те да је ово „замрзавање“ односа нешто што ће бити дуже природе.

Ова очигледно синхронизована акције је очигледно покушај даљег слабљења режима у Акри, од стране пре свега западних земаља. Вероватно као жеља да се скрене пажња земаља Африке са ситуације у Конгу.

Ситуација по Гану је и гора, с обзиром на финансијску кризу, која је изазвала четворомечна блокада извоза какао, као притисак на главне потрошаче (Сједињене Америчке Државе, Велику Британију, Швајцарску, Француску, Италију...). Гана је читаву четвртину месеца била без прилива девиза, те је смањен увоз и полако на видело излази мањак појединих роба широке потрошње. За то време су неке фабрике затворене или је рад смањен због недостатка материјала. Инфлација такође бележи висок раст. Као одговор на то, влада је повисила прорачунске издатке за 20 %, увела нове порезе, повисила царине и друге индиректне приходе што ће се сигурно изазвати потресе на унутрашњем плану. Тешко је у овом тренутку било рећи да ли ће режим моћи да нађе подршку за ово „стежање каиша“, нарочито када је спољни притисак вешто темпиран.

Време ће показати да је опозиција према потезима председника Нкрумаха била прејака, добро организова и добро припремљена.

Пуч⁴¹

Дана 24. фебруара ганска армија уз сарадњу са полицијом извршила државни удар. Вођа оружане акције био је пуковник К. Котока, командант друге пешадиске бригаде.

По заузимању владиних зграда и радио станице у Акри, пучисти су суспендовали устав, распустили парламент, свргнули председника Нкрумаха и владу, распустили Партију народне конвенције и похапсили већину министара и функционера партије.

Сву власт је преузео „национални савет за ослобођење“ од седам чланова састављених од официра и полицајаца. За председника савета и команданта армије именован је генерал Анкрах, бивши заменик начелника генералштаба, кога је председник Нкрумах прошле године пензионисао. Иначе бивши енглески официр.

Савет је наредио владиној администрацији да настави да обавља текуће послове, а страним представницима да признају новостечено стање.

Погинуло је око 30 војника међу којима је заменик начелника генералштаба и министар војске.

У саопштењу пучиста, као разлог за пуч, наведена је тешка економска ситуација, као и диктаторски режим председника Нкрумаха, обећано је сређивање ситуације. Сасвим је очигледно да је пуч изведен у помоћ прозападних фактора као уз директну помоћ Велике Британије.

Пут председника Нкрумаха, вешто је искоришћен да би се решили највећег противника у Западној Африци.

---

⁴¹ А СК СКЈ, IX, 32/55 1-3

Закључак

Овај рад се можда најбоље може исказати као прича о једном од првих успешних бораца против колонијализма на тлу Африке, Др. Кваме Нкрумаха. За време његове владавине, која је по свима данашњим мерилима била диктаторска, успео да уздигне Гану и да започне идустрализацију земље, која ће временом исказати добит.

Но наравно не можемо не исказати и грешке његовог управљања, којих је несумњиво било. Прва и основна је била превелика нада коју је исказивао у јединство Африке. Јединство било којег континента је само по себи сан, а овако различитог и турбулентног нарочито. И ако је ово било више тежња за одржавање престижа, ипак је показивала одређену храброст.

Кваме Нкрумаха је цео свој живот посветио борби против колонијализма и расизма, те је заслужно један од највећих представника ванблоковских држава двадесетог века.

Југославија је пак, користећи антиколонијализам, право народа за самоопредељење као и борбу против расизма омогућила себи да стекне велики број пријатеља у земљама Африке, Азије. Увидевши прави тренутак и сигурну пропаст колонијализма у Африци, успела себи да прибави огромне економске могућности и пласира себе на једно од највећих светских тржишта.

Додатак

Биографија Председника Квамета Нкрумаха⁴²

Рођен 21. септембра 1909. године у Халф-Асими, месту на западном делу Златне Обале, бивше британске колоније, а данашње Републике Гане. У породици неписмених родитеља, хришћана, оца занатлије (златара) и мајке која се бавила ситном трговином. Стекао је солидно образовање нарочито из политичких и друштвених наука. Школовао се у католичкој школи у својој земљи, као и у католичкој педагошкој школи. Пре него што је наставио студије радио као учитељ, управник школе, предавао на католичком семинару, итд.

У својој 26. години, 1935, уз помоћ рођака, одлази на студије у Сједињене Америчке Државе, где ће остати целих 10 година. На Линколн универзитету дипломирао је књижевност и теологију, а на Пенсилванија универзитету – филозофију и педагошке науке. Такође је изучавао историју, социологију, економику и журналистику. Од 1943. године предаје на катедри политичких наука Линколн универзитета, радећи на својој докторској тези. Неће стићи да докторира јер 1945. године одлази у Лондон да студира права. Стећи ће почасну титулу доктора права 1951. године, приликом посете Сједињеним Америчким Државама и Линколн универзитету, као лидер земље која се бори за независност.

Још у младости је био активан у добровољним организацијама, како у својој домовини (био је секретар афричког културног клуба у свом месту, литералног и социјалног удружења, итд.). Детаљно проучавао политичку и културну историју своје земље, услове антиколонијалне борбе итд.

У Америци је имао прилике да се упозна са расном сегрегацијом, те ради на организовању афричких студената. На Линколн универзитету оснива се катедра за афричке језике и културу, а 1942. године оснива се Афричко студентско удружење у

---

⁴² А СК СКЈ, IX, 32/27 стр 1-5

којем игра истакнуту улогу.

Током боравка у Лондону такође се ангажовао на раду међу афричким студентима. Као један од секретара ради на припреми Пете међународне конференције Панафричког конгреса одржаног новембра 1945. године. У то време се повезује са најистакнутијим представницима антиколонијализма- са Кенијатом из Кеније, Др. Азиковом из Нигерије, итд. Изабран је у руководство Конгреса, а истовремено ради у новоформираном Западно-афричком националном секретаријату. Крајем 1947. године се враћа у земљу да би преузео функцију секретара у тек формираној Унији конвенције Златне Обале. После немира у Акри бива ухапшен и од стране полиције означен као главни подстрекач немира.

Ускоро долази до сукоба и са конзервативнијим представницима партије те бива избачен из исте, а коначни разлаз долази 1949. године када формира сопствену странку, Народну партију конвенције, са паролом „самоуправа одмах“. Руководи се ненасилним методама, а повезујући се са народом, штрајковима, бојкотом и демонстрација, против новог устава, а за пуну самоуправу. Колонијалне власти су на овај покрет одговориле са репресалијама те је Нкрумах са још неколико шефова партија 1950. године ухапшен и осуђен на робију.

На робији је успео да одржи контакте са странком, те им је саветовао да и ако је нови устав лажан, да треба да се иде на изборе да би се узели гласови конзервативцима. Већину на изборима добила је његова партија, а међу изабраним посланицима налазио се и он. Британске власти су морале после таквих резултата да прихвате фактичко стање те су директно из затвора Нкрумаху дали мандат за састав владе.

Несумњиво да је у својој доктрини имао много извора, те је и своју странку дефинисао као „мешавину ствари“. Очигледан је утицај Гандија на његов покрет који се исто као и Гандијев карактерисао ненасиљем, те је сматрао успех његовог покрета првом победом Гандијевских метода на тлу Африке. Сам за себе је рекао да није комуниста, нити је то икада и био. И ако никада није крио да је социјалиста.

Његов сан је била уједињена Африка и велики део своје каријере је посветио том циљу. Имао је план о Савезу социјалистичких држава Западне Африке, те о федерацији

Западно афричких држава која би обухватала све државе западне африке, биле оне франкофоне или англофоне. На конференцији у Акри излаже своју идеју о Сједињеним државама Африке. Те је истао да је спреман да прати било ког лидера који је вољан да иде путем афричког јединства.

Што се тиче спољне политике ван афричког континента, жели независно и слободну Гану ван блокова и сила, као и сарадњу са свима.

На унутрашњем плану жели државу са једнаким могућностима за све, без обзира на расу, веру, класу и племе. Односно изградњу социјалистичког друштва у Гани, где ће свако према својим способностима и раду добити своје. Што се привреде тиче жели мешовиту привреду, дакле постојање и јавне и привредне као и задружне својине, уз учешће држава у привредном животу.

Одабране фотографије

Долазак председника Гане Кваме Нкрумаха на конференцију несврстаних, Београд 1961, Историјски архив Београда

https://sr.wikipedia.org/sr/%D0%9A%D0%B2%D0%B0%D0%BC%D0%B5_%D0%9D%D0%BA%D1%80%D1%83%D0%BC%D0%B0#/media/File:Dolazak_predsednika_Gane_Kvame_Nk

Састанак Др. Нкрумаха са председником Кенедијем

[https://sr.wikipedia.org/sr/%D0%9A%D0%B2%D0%B0%D0%BC%D0%B5_%D0%9D%D0%BA%D1%80%D1%83%D0%BC%D0%B0#/media/File:President_John_F._Kennedy_Meets_with_the_President_of_the_Republic_of_Ghana,_Osagyefo_Dr._Kwame_Nkrumah_\(JFK_WHP-AR6409-A\).jpg](https://sr.wikipedia.org/sr/%D0%9A%D0%B2%D0%B0%D0%BC%D0%B5_%D0%9D%D0%BA%D1%80%D1%83%D0%BC%D0%B0#/media/File:President_John_F._Kennedy_Meets_with_the_President_of_the_Republic_of_Ghana,_Osagyefo_Dr._Kwame_Nkrumah_(JFK_WHP-AR6409-A).jpg)

Учесници конференције у Београду

https://sr.wikipedia.org/sr/%D0%9F%D1%80%D0%B2%D0%B0_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0_%D0%9F%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B0_%D0%BD%D0%B5%D1%81%D0%B2%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%85#/media/File:Lideri_pokreta_nesvrstanih_u_Beogradu_1961._godine.jpg

Црвени петао, „Увек напред, никад назад”: лого и слоган Партије народне конвенције

https://sr.wikipedia.org/sr/%D0%9A%D0%B2%D0%B0%D0%BC%D0%B5_%D0%9D%D0%BA%D1%80%D1%83%D0%BC%D0%B0#/media/File:CPP_%E2%80%92_Convention_People%27s_Party_logo.jpg

Гроб Кваме Нкруме унутар његовог спомен-комплекса у Акри.

https://sr.wikipedia.org/sr/%D0%9A%D0%B2%D0%B0%D0%BC%D0%B5_%D0%9D%D0%BA%D1%80%D1%83%D0%BC%D0%B0#/media/File:Kwame_nkrumah_grave_accra_ghana.jpg

Списак извора и литературе:

-А ЦК СУЈ

Комисија за међународне односе и везе

ГАНА IX, 32/1-57

-Архив Председника Републике

I-3-a

Број кутије 132

- Д. Богетић, Љ. Димић, *Београдска конференција несврстаних земља 1-6 септембра 1961*. Београд, 2013.